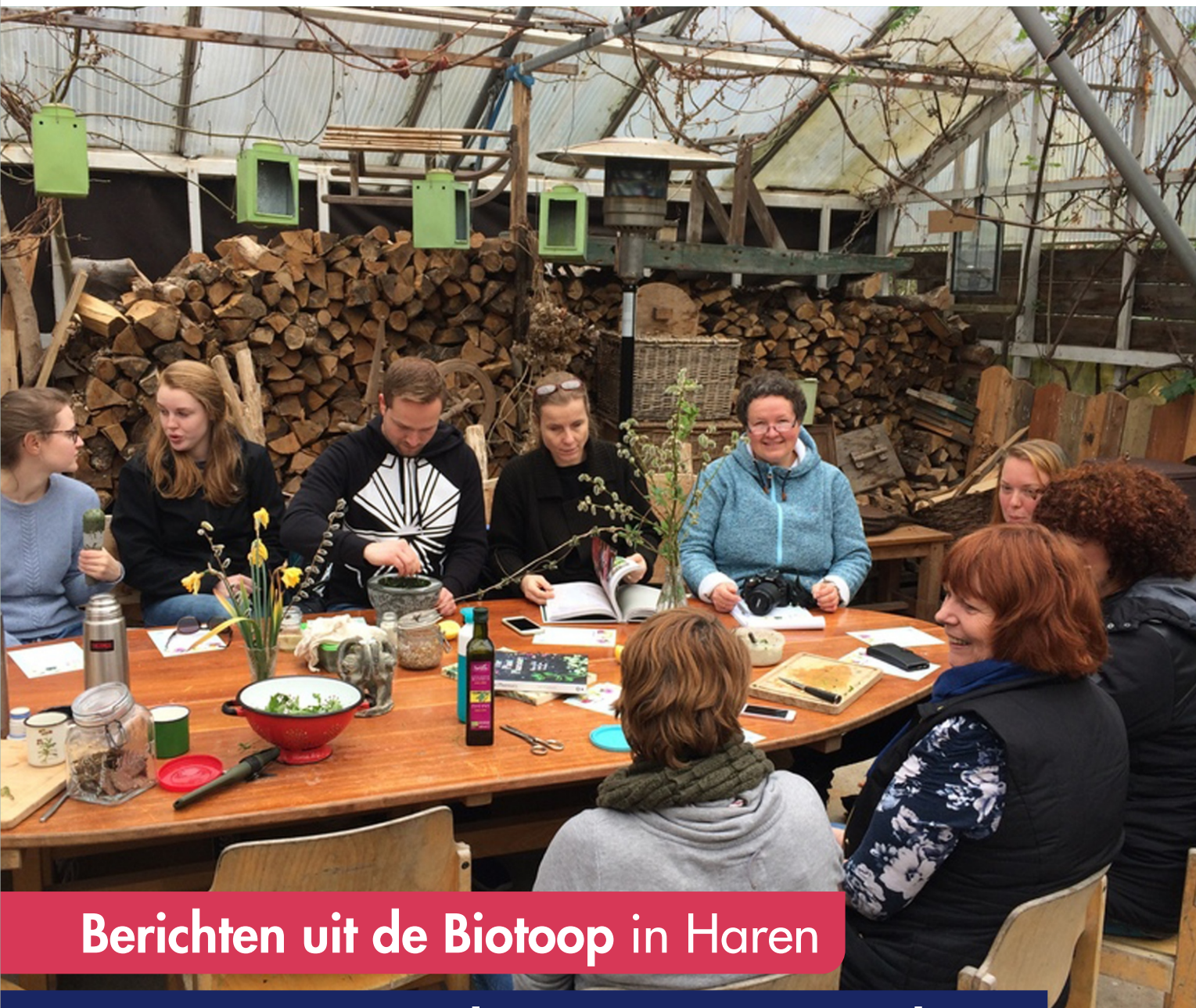

GEWOON ANDERS

• VERENIGING GEMEENSCHAPPELIJK WONEN • MAART 2020

Berichten uit de Biotoop in Haren

Veertig jaar Projekt Kooperatives Wohnen

Lambert Koppers,
pionier van de beginjaren '70

INHOUD

- 02 **Project Kooperatives Wohnen**
Veertig jarig bestaan
- 06 **Column ‚Vacatureleed‘**
- 07 **Verdiep de democratie**
Hoe werkt de aanpak?
- 08 **Hoe houden we onze gebouwen in goede staat?**
Verslag Woongroependag
- 10 **Lambert Koppers**
Pionier van de beginjaren '70
- 10 **A History of Collective Living**
Boekbespreking
- 12 **Berichten uit de Biotoop**
Verhaal ‚Mammoethart‘
- 13 **Gehoord Gezien Gelezen**
- 15 **Logeernetwerk**

colofon

GEWOON ANDERS
is het blad van de Vereniging
Gemeenschappelijk Wonen

Abonnementen en losse nummers
Zie info achterflap,
Voor een proefnummer mail naar
info@gemeenschappelijkwonen.nl

Redactieadres
Oosterweg 2c
1968 KN Heemskerk

Redactie
Anna Dijkhuis
Heleen Toet
Flip Krabbendam
Co Aaij

Foto voorpagina
Kijkje in de Biotoop in Haren
Marin Leus - groeneavonturen.nl

Vormgeving
Co Aaij

Druk
Drukkerij Pasklaar te Sittard

Veertig jaar Projekt Kooperatives Wohnen in Raaba (Oostenrijk)

Op 5 november 2019 werd in het Projekt Kooperatives Wohnen (PKW) in Raaba bij Graz in Oostenrijk het veertigjarig bestaan gevierd.

Dat gebeurde uiteraard in alle drie de binnenhoven, waaraan per hof acht woningen liggen die verbonden zijn door een lange, gedeeltelijk ondergronds gelegen gang. Een binnen gemeenschappelijk wonen bekende eis - 'alles moet binnendoor bereikbaar zijn' - is hier op deze manier gerealiseerd. Een mooi voorbeeld van een ruimtelijke eis die voortvloeit uit sociale doelstellingen van een groep.

Overdekte binnenhof

Voorgeschiedenis

Eind jaren zeventig verwijderden twee huishoudens de scheidingswand tussen hun balkons en brengen zo een bekend Duits gezegde - 'mit guten Nachbarn hebt man die Zaun auf' - in de praktijk. Hiermee is ook de eerste stap gezet op weg naar het PKW. Want deze initiators willen meer. Onder het kopje coöperatief denken zij niet alleen aan neergehaalde schuttingen, maar ook aan gemeenschappelijke activiteiten en daarvoor geschikte gemeenschappelijke ruimten. Uiteraard is er gekeken naar voorbeeldprojecten, waaronder Steilshoop in Hamburg.

Een kerngroep van met elkaar bevriende mensen begint met brainstormen. Elk groepslid beschrijft en/of visualiseert zijn of haar voorstelling van 'een dag uit het leven in een coöperatief wonen project'. Twee groepsleden stellen hieruit een basisstuk samen, dat de sociaal-ruimtelijke grondslag vormt van het PKW. Met veel aandacht voor het sociale.

Specifiek voor het coöperatief wonen beeld is bijvoorbeeld het besluit dat zij beslist 'géén project voor een kleine, goed geïnformeerde minderheid' willen zijn. Er moeten mensen met 'zoveel mogelijk verschillende beroepen en ook met zeer lage inkomens kunnen wonen'.

De groep bestaat dan uit vijftien verschillende soorten huishoudens, waarvan de leden voor een groot deel in het onderwijs - lager, middelbaar en universitair - werkzaam is. Dat moet gevarieerder worden vindt men.

Veel energie gaat zitten in werving en selectie van geïnteresseerden op zo'n manier dat het ideale sociaal-cultureel-economische plaatje wordt benaderd, wat tot op zekere hoogte lukt.

Veel energie gaat zitten in werving en selectie van geïnteresseerden om zo het ideale plaatje te benaderen

Het vinden van een locatie en een architect

Het blijkt alles behalve gemakkelijk te zijn om een geschikte en betaalbare plek te vinden. Ook zag het ernaar uit dat een woongebouw met gemeenschappelijke ruimten plus intensieve bewonersparticipatie financieel te hoog gegrepen zou zijn. *)

Maar dan leest een van de groepsleden toevallig een tijdschriftartikel over een bijzonder woonproject - 'Les Paletuviers' - bij Linz. Het project wordt bezocht, de groep maakt kennis met de architect, die zelf in 'Les

Paletuivers' woont en is enthousiast over het 'hofmodel'. Dit is gebaseerd op de structuur van de Afrikaanse compounds, die architect Fritz Matzinger heeft bezocht. Ondanks bezwaren tegen dan wel twijfels over de door deze architect gebruikte bouwtechniek (hooggeïndustrialiseerde prefab) gaat men met hem in zee. Onder meer omdat het ernaar uitziet dat het project, inclusief gemeenschappelijke ruimten, op deze manier wél financieel haalbaar is. Bovendien is de architect bereid om intensief samen te werken met de bewonersgroep bij de ontwikkeling en realisering. Min of meer toevallig vindt in dezelfde tijd een van de bewoners een geschikt stuk grond in Raaba, niet te ver van Graz, één van harde eisen.

De architect is bereid om intensief samen te werken met de bewonersgroep bij de ontwikkeling en realisering

De bewonersgroep

De groep bestaat op dat moment uit vijftien huishoudens, maar wil dat aantal uitbreiden met nog negen huishoudens. Enerzijds wil men geen al te klein project worden, maar ook wil de groep medebewoners werven uit andere beroepsgroepen. Die worden bewust níet meer gezocht in de vrienden en kennissenkring, maar via een geplaatste advertentie.

Van de ruim vijftig geïnteresseerde bezoekers van een informatie bijeenkomst blijven - met hulp van ingevulde vragenlijsten en het voeren van intensieve gesprekken - acht huishoudens over, zonder dat 'rigoureuze selectie' nodig was.

Het ontwikkelen van concrete plannen kan van start gaan.

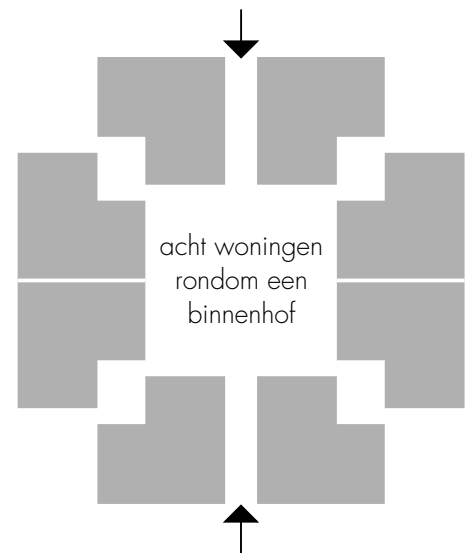
Er is bewust gekozen voor een projectgrootte van vierentwintig woningen, verdeeld over drie hoven. Een aantal goede vrienden wil graag bij elkaar in de buurt wonen en kiest voor één van de drie hoven, de 'Zuidhof'. Een iets kleiner groepje bestaat uit mensen die elkaar ook al langer kennen; zij gaan samen in de 'Noordhof' wonen. Hun groepje wordt aangevuld met drie relatief nieuwe huishoudens, waaronder het ('enige echte') handarbeidersgezin. De

'Middenhof' wordt gevormd door mensen die elkaar voor een groot deel niet of nauwelijks van tevoren kenden. Drie - meer of minder - verschillende sociale situaties dus. Voor enkele huishoudens is de voorkeur voor een bepaalde woning doorslaggevend geweest bij hun keus.

Planfase

De - zeer intensieve - planfase kan in de zomer van 1976 beginnen. Matzinger heeft weinig ervaring met intensieve participatie, bovendien woont hij op ruim 200 km afstand van Raaba. Daarom wordt besloten dat een bevriende architect, Janosch Koppandy, als tussenpersoon en bewonersarchitect zal optreden.

Dit betekent zeer intensief contact tussen bewoners en bewonersarchitect, die met elk huishouden uitgebreide gesprekken voert over de plattegrond van hun woning. Dit overleg leidt onder meer tot plannen voor zgn 'dakhuisjes' op de bovenste verdieping die voor een speelse toevoeging aan de privéwoning zorgen en het project minder het aanzicht van een 'Betonklotz' geven.

De gemeenschappelijke ruimten

De drie met elkaar verbonden gebouwen bestaan elk uit acht woningen rondom een overdekte binnenhof met één hoofdentree aan de straatkant. De overgang naar de binnenhof verloopt via een twee meter breed en negen meter diep voorportaal. Er is een tweede entree aan de tuinkant. De voordeuren van de individuele woningen bevinden zich in de binnenhof. De drie hoven zijn op verdiepniveau voorzien

'Dakhuisje' op de bovenste verdieping

van een omloop of galerij die zowel vanuit de woning als vanuit de hof bereikbaar is. In twee hoven zijn de galerij en andere onderdelen uitgevoerd in vurenhout, dit om visuele redenen en voorkeur voor het materiaal. Het leidt wel tot geluidsoverlast van o.m. spelende kinderen, wat zeker de eerste decenia een van de hoofdfuncties van de binnenhof is geweest. In de Middenhof heeft men gekozen voor een betonnen galerij en daarmee voor minder geluidsoverlast. In elke hof liggen aan deze galerij enkele gemeenschappelijke lozeerruimtes.

De vier hoeken van de hof hebben verschillende functies, zoals trappenhuis, bergruimte voor speelgoed, speelplek en binnentuin. De zeer ruime hof (honderdvijftig vierkante meter) wordt gebruikt voor spelen van - de vele - kinderen, koffie en thee drinken, vergaderen, gezamenlijk eten, zowel spontaan als georganiseerd en feestelijke gelegenheden. Spectaculair is het transparante dak dat bij mooi weer na een 'druk op de knop' langzaam open kan schuiven en bij mooi weer de sterrenhemel zichtbaar maakt. Elke hof beschikt over een stookplaats. De gemeenschappelijkheid is ook sterk gericht op het buitengebeuren: er is een zeer ruime, geaccidenteerde gemeenschappelijke tuin rondom het project die volgens principes ontleend aan Louis LeRoy - en in overeenstemming

daarmee begeleid door Janosch Koppandy - is ingericht en door bewoners zelf wordt onderhouden. Er zijn wel stukjes privétuin, behorend bij een bepaalde woning, maar er zijn géén hekjes.

Organisatie van de gemeenschappelijkheid

Alle privéwoningen hebben twee verdiepingen en zijn volledig geoutilleerd met keuken, w.c. en badaccommodatie. Alle gemeenschappelijkheid komt dus uit extra ruimte.

Als de woningen in 1979 worden betrokken krijgt de groep direct te maken met het organiseren van de gemeenschappelijkheid. Het gaat over taken en taakverdeling. En over continuïteit. Over schoonmaken, opruimen, administratie bijhouden, over regels afspreken en daar verantwoordelijkheid voor nemen. En over **communiceren**.

“Terwijl het intensieve contact van de planfase door blijft gaan, verschuift de aandacht naar andere opgaves en thema's” zodra het samen wonen is begonnen, dat staat te lezen in een tekst uit de begintijd. Het gaat nu om het ontwikkelen van een “*Praxis des Zusammenlebens*”. *Nieuwe rollen ontstaan*, zoals

die van ,Hofsprecher/in' en ,Obman/frau'. Er blijkt *een heel nieuw palet aan spelregels voor het gebruik van de binnenhoven en het gemeenschappelijke buitengebied nodig* te zijn: het gaat over o.m. dieren houden, schoonmaken, gebruik van de hoven, reparatiemanagement en de daarvoor te ontwikkelen regels, dit met vereende krachten vastleggen en ook dóórzetten. Schoonmaken, orde en het opvoeden van en omgaan met kinderen blijken zéér gevoelige thema's te zijn.

Het opvoeden van en omgaan met kinderen blijkt een zéér gevoelig thema te zijn

De drie binnenhoven worden van het begin af aan zeer intensief gebruikt door kinderen. Dat blijft dan ook lang één van de hoofdfuncties ervan te zijn, met direct daarop volgend ontmoeting van volwassenen voor diverse gemeenschappelijke activiteiten. Spontaan gebeurt dat vooral met bewoners van dezelfde hof, maar er zijn uiteraard allerlei gemeenschappelijke zaken waar de hele groep aan deelneemt, zoals vergaderen en feestelijk samen zijn. Dit wordt (nog altijd) afwisselend in de drie hoven georganiseerd.

Veranderde samenstelling van de groep

Er is heel wat veranderd in die veertig jaar: *vroeger was het hier een 'Kindergarten', nu zijn we een 'Altersheim'* geworden zei één van de bewoners met wat weemoed in zijn stem zo'n jaar of acht geleden tijdens één van mijn bezoeken aan het project.

Misschien is dat juist een goed teken! *Na veertig jaar blijkt een groot deel van de oorspronkelijke bewoners nog altijd in het PKW te wonen*; zij zijn er samen oud(er) geworden. In de Zuidhof worden zelfs alle woningen nog bewoond door bewoners van het eerste uur. Er zijn veranderingen ook binnen de huishoudens geweest die te maken hebben met gebeurtenissen die bij het leven horen: er zijn bewoners overleden, kinderen zijn uit huis gegaan, er waren echtscheidingen en er kwamen nieuwe partners bij. In de Noordhof is de helft van de woningen en in de Middenhof iets minder dan de helft van de

Spelende kinderen, koffie/thee drinken

Vergaderen, samen eten

Feestelijke gelegenheden

woningen nog bewoond door bewoners van de 'eerste lichting'. Veertig jaar later!

Het feest

En dan het feest. Ik heb niet vaak zoveel vrolijke, voor een deel nog herkenbare, gezichten gezien op een feest. Ook van bewoners die waren verhuisd, maar nu volop meedoen aan de viering van het veertig jarig bestaan van het PKW. Net als de uitgevlogen kinderen. Kleinkinderen lopen er rond alsof ze thuis zijn in de hof van hun opa's en oma's, maar gaan ook naar de andere binnenhoven.

Uit de hele gang van zaken blijkt wel dat er heel wat ervaring is opgedaan met het organiseren van de gemeenschappelijkheid. De ontvangst is in de Zuidhof, waar de architect, Fritz Matzinger, de avond mag en wil openen. **) Dan is er muziek voor en door bewoners, door kinderen en kleinkinderen.

De generatie eind dertigers-begin veertigers is hoorbaar en herkenbaar aanwezig in de live muziek waar later op avond, weer terug in de Zuidhof, volop wordt gedanst. Ook door starters van het PKW! Tot in de late uurtjes en voor sommigen tot 'de eerste bus'.

Maar eerst is het nog 'op naar de Noordhof', waar een uitgebreid lopend buffet klaar staat. Besproeid met wijn natuurlijk, voor de liefhebbers. Daarna is er koffie, (kruiden)thee en taart - wie Oostenrijk een beetje kent weet dat dit echt wat anders is dan in Nederland - en volop andere drankjes in de Middenhof. In deze hof is ook een tentoonstelling van de geschiedenis van het project in woord en vooral in beeld. Zowel beelden van het begin, van de plaatsing van de eerste prefab elementen tot de oplevering als van het wonen nu. De ontwikkeling van *kaal rondom naar wonen in het groen* in Raaba.

Relatie met de buurt

De vraag wat voor invloed zo'n project op de directe omgeving is zinvol. Dat er vreemd tegen aangekeken werd in de beginfase was ook hier het geval. Raaba is een dorp en de bewoners van het PKW waren en zijn stedelijk en op Graz georiënteerd. De burgemeester van Raaba schrijft over het 'voorbeeld- woonproject' PKW aan de Silberberg het volgende:

Lopend buffet in de Noordhof

Ontvangst in de Zuidhof

De verwachting was dat dit woonexperiment niet langer dan vijf jaar zou bestaan. Maar het samenleven aan de Silberberg functioneert al acht keer langer en nog steeds uitstekend. Wel was in het begin, in 1979, deze 'Betonklotz' een 'Schock' voor omwonenden. En toen daar honderd bewoners, vierentwintig gezinnen en vijftig kinderen introkken en er ook nog zelfbeheer uitoefenden vonden veel bewoners van de gemeente dit allemaal een beetje verdacht. Toch zijn de PKW-bewoners vrij snel als volwaardige medeburgers van de dorpsgemeenschap geaccepteerd. Zij, de 'Silberberger', nemen actief deel aan de lokale politiek, het verenigingsleven en aan projecten van maatschappelijk nut en maken zo hun 'Gemeinschaftsgedanke ganz selbstverständlich'.

Aldus de burgemeester, die de bewoners feliciteert met hun veertig jarige jubileum.

AD

*) In Oostenrijk was in 1979 een ingewikkeld financieringssysteem voor (sociale) woningbouw, waarbij bewoners eigenaar worden en een Wohnungsbauengesellschaft voor de planontwikkeling verantwoordelijk is. Bewoners ontvangen daarvoor tegen zeer gunstige voorwaarden subsidie van de overheid. Huishoudens met lagere inkomens hebben recht op een hoger bedrag aan subsidie.

**) Bewoners architect en vriend, Janosch Koppandy is overleden.

Kim Verheugen

COLUMN

Vacatureleed...

Ik heb er zeven maanden revalideren op zitten en mag nu mijn eigen weg weer gaan. Helaas is, ergens tijdens mijn ziek zijn, mijn baan in rook opgegaan dus ik mag me weer op het sollicitatiepad begeven. Op zich niet echt mijn ding dat solliciteren. Ik heb dan juist extra de nijging om juist die dingen te zeggen die ik beter in huiselijke kring kan ventileren. Het was al raak tijdens het eerste gesprek.

'U woont in de Rietkampen, is dat waar eh...' 'Waar u mag stemmen? In de Wonenwij? Ja daar woon ik'. Ik wilde eigenlijk zeggen 'waar al die vrouwen wo...'

Hij slikt zijn woorden toch maar weer in. Maar ik voel aan mijn theewater waar hij aan denkt.

'Er wonen ook mannen hoor.' Hij kijkt me met een blik aan alsof hij wil vragen *wat voor mannen dan?* Ik moet er wel om lachen. Het beeld is dus duidelijk nog steeds niet veranderd. Ik woon kennelijk voor de buitenwereld nog steeds in een commune of erger nog in een sekte. Nu kan ik hem natuurlijk uitleg gaan geven, maar in plaats daarvan bedank ik hem voor de slappe koffie en ga weer richting mijn eigen vertrouwde sekte.

In de Wonenwij zijn wat strubbelingen geweest de afgelopen tijd. De neuzen stonden niet meer dezelfde kant op en er zijn zelfs mensen om die reden

vertrokken. Het viel ook op dat de werkgroepen leeg begonnen te lopen en op een bepaald moment heeft zelfs het bestuur zich verkiesbaar gesteld. Het was duidelijk dat we ons in zwaar weer bevonden en dat er actie moest worden ondernomen om elkaar weer te vinden. Diverse pogingen zijn er ondernomen: onder andere een workshop gedragen besluitvorming en een workshop van bureau Viertel. Hoewel iedereen de noodzaak van vooruitgang ziet is het ook moeilijk om zo maar te vergeten dat een ieder nog een aardig potje oud zeer op de schouders heeft. En het is waar... soms is er maar één rotte appel nodig om een hele boom te vellen.

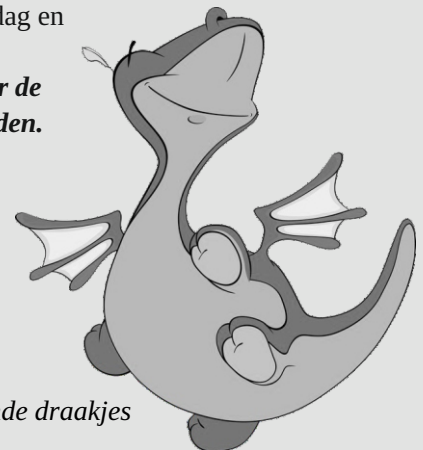
We hebben in een korte tijd diverse nieuwe bewoners gekregen en fris bloed brengt frisse ideeën. Deze mensen hebben bij ons geen oud zeer opgelopen en kunnen dus open en zonder aannames een nieuwe blik aan enthousiasme, ideeën en mogelijkheden opentrekken. Deze mensen zijn binnengehaald in de Wonenwij en in het diepe gegoooid. Best lastig als je komt in een tijd dat de vereniging op z'n gat ligt. Het was ze verteld dat er van elk huishouden minstens één persoon een werkgroep moest betrekken, terwijl de huidige leden allemaal uit hun werkgroep waren gestapt. Toch hadden deze nieuwelingen daar tabak aan en wisten een nieuw vuurtje op te stoken. Eén van de ideeën waar ze mee kwamen was een vacaturefeest.

Het idee was eigenlijk heel simpel: elke werkgroep had een kraam en een vertegenwoordiger en deze was aan het lobbyen naar mensen. De tuin-groep had een pannetje courgettesoep klaar staan en de kinderwerkgroep had genoeg snoep staan om de kinderen voor de rest van het jaar te laten veranderen in stuiterende draakjes. Drie keer raden wat het eerste op was...

Heerlijk! Geen salarisonderhandeling, geen CV die wel heel creatief was opgezet. Geen zweet in de bilnaad en maar hopen dat ze niet over dat gat in die CV beginnen. Wel een borrel (met en zonder), lekkere hapjes en open armen die je graag zien komen. Waar ik in eerste instantie mijn hakken de vertrouwde richting in wilde duwen... die van het zand, vond ik het toch een geslaagde middag en eigenlijk is het natuurlijk een feit:

een vereniging draait pas goed door de betrokkenheid en inzet van haar leden.

Een groot gemis van die potentiële werkgever dat hij niet in zo'n fijne sekte woont als wij...

.....stuiterende draakjes

De aanpak van 'verdiep de democratie' kan je helpen in je woongemeenschap

Op de laatste algemene ledenvergadering in CW De Wierden in Almere kon ook deelgenomen worden aan de workshop 'Verdiep de democratie' (Deep Democracy). Niets is zo lastig als echt luisteren. Om werkelijk open te staan voor de mening van de ander. In plaats van 'ja maar' komt dan 'wat wil jij?' en 'wat heb jij nodig om mee te gaan?' De meerderheidsstem wordt verrijkt met de wijsheid van de minderheid. De workshop werd gegeven door Louise Boelens. Zij schreef onderstaande bijdrage over Deep Democracy.

Een jaar terug was ik in een woongroep voor ouderen. Ik vroeg een van de bewoners: "Wat is tot nu toe je leukste en minst leuke ervaring?" Zij vertelde dat ze het toilet bij de gemeenschappelijke ruimte graag wilde opvrolijken en daar ongevraagd een kleurige poster had opgehangen. Ze kreeg toen te horen: "Dat gaat zomaar niet. Dat moet eerst in de commissie inrichting". Ik dacht toen 'nou woon je in een vrije woongemeenschap en gaan de bewoners er met elkaar een Hendrik Groen achtig tehuis van maken'.

Vlak daarna sprak ik Bram Arnold (bestuurslid Vereniging Gemeenschappelijk Wonen) en dat leidde tot mijn aanbod om eens mee te denken over besluitvorming in woongemeenschappen. Bram vroeg mij later voor een workshop kennismaken met Deep Democratie als onderdeel van de algemene ledenvergadering in CW De Wierden.

Op 16 november waren er zo'n twaalf deelnemers. We hebben eerst geïnventariseerd wat men zoal meemaakt in de eigen woongroep. Herkenbare punten kwamen aan de orde: dat er makkelijk op besluiten wordt teruggekomen, dat sommige bewoners het hoogste woord voeren en anderen beginnen af te haken, dat besluiten soms pijn doen, dat mensen zich soms buiten gesloten voelen.

Sommige bewoners voeren het hoogste woord en anderen beginnen dan af te haken

Ik vermoed dat jullie veel kunnen hebben aan Deep Democracy, was mijn hoopvolle start. Als eerste deden we een check-in. Dit is een soort rondje (hoeft niet op volgorde) aan de hand van een paar vragen die er op dat moment toe doen. Erna weet je wie er allemaal zijn, wat de verwachtingen zijn, of er bijzonderheden zijn, wat zaken zijn die mensen dwarszitten, en waar de energie zit. Zo maak je een goede start. Ook kan het zinvol zijn stil te

testaan bij 'wie waren er vorige keer? Wie is er nieuw? Zijn we ongeveer dezelfde groep? Is er informatie nodig?

Om vervolgens goede gesprekken te voeren, biedt Deep Democracy uitgangspunten voor een inclusieve dialoog. Misschien heb je wel eens mee gemaakt dat er vaak een groepje is - vaak het dominante groepje - dat het snel met elkaar eens is. In no time lijkt er dan een besluit te zijn gevallen. De anderen kijken verdwaasd. Soms laat iemand dat merken, maar lang niet altijd. Er is dan geen inclusief gesprek, en vaak zijn dit de besluiten waar later op wordt teruggekomen.

Een betere aanpak is om echt alles te willen horen. Met elkaar op zoek gaan naar alle perspectieven. Dus ook een welkome houding opbrengen aan mensen die wat trager zijn of die afwijkende standpunten hebben. Dat kun je bereiken door er actief naar te vragen: 'is er iemand die iets heel anders wil zeg-

Centraal Wonen De Wierden - Almere

gen'. 'Of stel dat we nu het verkeerde besluit nemen wat hebben we dan over het hoofd gezien?'

Na de dialoog volgt vaak een besluit. Uitgangspunt is altijd dat je eerst de voorstellen goed formuleert, dat ze voor iedereen duidelijk zijn. Ook bekijk je wat een handige volgorde is in de besluitvorming. Vervolgens kun je stemmen *one man, one vote*. In principe heb je een besluit als er een meerderheid is. Hierbij trekken we niet degenen die zich onthouden er af. Er is (het begin van) een besluit als je meer dan de helft van de aanwezigen het er mee eens is. Daarna kun je aan de minderheid vragen (persoon per persoon): 'we willen je graag aan boord. Wat kun je toevoegen aan het besluit zodat ook jij kunt aanhaken'.

Er kwam een voorbeeld van roken op het terrein. Voor de betreffende woongemeenschap was dat een lastig besluit

geweest. Mensen die verstokte rokers zijn vonden het lastig om zich neer te leggen bij het besluit van de groep. De groep heeft toen het besluit overnieuw gedaan, met *deep democracy*. Er werd nu meer tijd genomen om van iedereen te beluisteren wat men erover zeggen wilde. Dan gaat het over wensen, maar ook over gevoelens. En altijd speelt ook: erkenning. Iedereen wil zich graag gehoord weten. Niets is zo lastig als echt luisteren. Dat geldt voor iedereen! Zeker als je je mening hebt gevormd wil je eigenlijk alleen maar dat de ander het met je eens is. Om dan toch de bereidheid op te brengen om in de schoenen van die ander te gaan staan, dat vergt wat! Maar als je het doet levert het veel op.

Wat kan helpen is om het gesprek te vertragen, of om bijvoorbeeld symbolisch in de schoenen van de ander te gaan staan. Stel je gaat met zijn allen aan die kant staan: 'ik ben roker, ik word nu heel erg beperkt, wat roept dat op bij mij. Dat je dat echt voelt. En dan ook aan de andere kant: stel het is rookvrij, wat betekent dat voor mij, voor ons. En als je daarna met elkaar kunt delen van wat jou in dit gesprek heeft geraakt. Over alle zaken die je hebt gehoord, wat je hebt gevoeld. Als het je als groep lukt om hierover uit te wisselen: welke inzichten levert ons dit op. En dat meeneemt in het besluit. Dan verdiep je de verbinding in je groep.

Dit deden we dus in die workshop en nog meer. Aan de deelnemers heb ik daarna een artikel toegestuurd. Als jij geïnteresseerd bent dat ook te ontvangen, laat het weten. L.boelens@bureauboelens.nl

Louise Boelens

Hoe houden we onze gebouwen in goede staat?

Verslag van de Woongroependag 2019

Sinds 2013 organiseren woongemeenschappen jaarlijks de Woongroependag om ervaringen en ideeën uit te wisselen. Elk jaar door en bij een andere woongemeenschap.

Afgelopen oktober was dat De Oranjerie in Leiden. Een centraal wonen woongemeenschap uit 2003.

De deelnemers vertellen over hun eigen woongemeenschap: voormalige krakers die zelf het volledige onderhoud en beheer van 'hun' pand doen; centraal wonen woongemeenschappen met of zonder koopwoningen; duurzame kopersverenigingen; gezamenlijke kopers van een boerderij; combinaties van gelijkwaardige huurders en kopers. Er is zelfs een huurder-fundamentalist. Ook zijn een paar deelnemers actief in een initiatiefgroep voor een nieuwe woongemeenschap.

Divers zijn ook de ambities van de woongemeenschappen: zelfbeheer en sociaal beheer, duurzaamheid, warmte/koude-opslag, zelfredzaamheid, zonnepanelen, permacultuur, meergeneratie-wonen, moestuintjes, spiritualiteit, voedselbos, deelauto-verenigingen, het komt allemaal voor.

Uitwisseling en deskundigheid

Tijdens de presentaties worden al veel vragen gesteld en opmerkingen gemaakt over de eigendomssituatie en beheerconstructies, de activiteiten van de woongemeenschap en de verdeling van de lasten binnen de woongemeenschap tussen kopers en huurders. Deelnemers met ervaring in onderhoud delen hun kennis.

Na de lunch gaan we in twee groepen verder.

Wachtlijst: Nooit doen!

In de ene groep gaat het erom hoe je als woongemeenschap het overleg met een verhuurder naar je toe kan trekken. In die groep werd gepraat over zelfbeheer en over "sociaal onderhoud" in woongemeenschappen. Hoe krijg je de mensen binnen die ook echt een bijdrage willen leveren en niet uitsluitend willen wonen?

Interessant was dat twee woongemeen-

schappen met veel ervaring in zelfbeheer, De Paap en Pander, niet werken met een wachtlijst ('nooit doen!'). Pander houdt wel een belangstellendenlijst aan. Als er iets vrijkomt maakt een evenwichtig samengestelde commissie de selectie en draagt een kandidaat voor. Zo komen alle bewoners aan de beurt en voelen ze zich ook medeverantwoordelijk. In woongemeenschappen met subgroepen kiezen de mensen van de 'gang' of de 'cluster' de nieuwe bewoner(s).

Meerjaren onderhoudsplan biedt kansen

De andere groep kijkt naar de mogelijkheden van een meerjaren onderhoudsplan. De aanpak hiervan bekijken we aan de hand van twee concrete voorbeelden. In zo'n plan staan alle onderdelen van het gebouw en voorzieningen, waarbij standaard afschrijvingstermijnen aangeven wanneer gereserveerd moet worden voor groot onderhoud en welk bedrag nodig is voor klein onderhoud.

En als je dan inzage wilt hebben voor de planning van je eigen complex is dat heel moeilijk te specificeren

Woningcorporaties werken met plannings voor zeer grote aantallen complexen tegelijk. En als je dan als woongemeenschap inzage wilt hebben voor de planning van je eigen complex is dat heel moeilijk te specificeren. Toch wil je dat wel omdat je bijvoorbeeld zelf onderdelen van het onderhoud/beheer wilt doen en dan gaat het om de specifieke situatie. Nog specifiek wordt het als je ook jaarlijks gaat actualiseren naar de feitelijke toestand van allerlei onderdelen. Dan kun je bij een gunstige situatie onderhoud uitstellen, en zie je ook waar je door een vroegtijdige slimme investering veel comfort en gebruiksmogelijkheden kan winnen. Het voorbeeld van de Oranjerie op weg naar energieneutraal laat zien dat bijzondere wensen zoals verduurzaming zich bij uitstek lenen voor een projectmatige aanpak in samenhang met het onderhoud. Als je zonnepanelen laat plaatsen is het bijvoorbeeld verstandig om af te stemmen met de onderhoudsplannen voor het dak.

Onderhoud een zaak van alle bewoners

In de discussies op de dag gaat het steeds over beheerconstructies en de betrokkenheid van bewoners bij onderhoud en plannenmakerij. We zien dat technisch en sociaal onderhoud en de redenen waarom je eigenlijk gemeenschappelijk wilt wonen echt bij elkaar horen. Dat maakt 'onderhoud' tot een zaak van alle bewoners, die ook bijdraagt aan het gemeenschapsgevoel.

Onderhoudstips voor woongemeenschappen

- Actualiseer je onderhoudsplan regelmatig.
- Houd elk jaar een schouw en betrek daar alle bewoners bij.
- Durf te dromen over duurzaamheid en koppel dit aan het onderhoud.
- Breng routine in je eigen onderhoudsklussen, bijvoorbeeld door middel van maandelijkse werkdagen en daarnaast losse werkuren om per bewoner in te vullen.
- Wissel je onderhoudsaanpak uit met andere woongemeenschappen.
- Woongemeenschappen met individuele koopwoningen: gedraag je niet als de doorsnee individuele eigenaar: juist bij gezamenlijk plannen van onderhoud en investeringen is veel meer mogelijk.
- Huurders: gedraag je als mede-eigenaar.
- Woongemeenschappen met zowel individuele huurders als kopers: regel gelijkwaardigheid ook in de beheerconstructies.
- Woongemeenschappen in oprichting met zowel potentiële huurders als kopers: onderzoek de mogelijkheden van een wooncoöperatie waarbij iedereen huurder is.
- Let op je adviseurs: bouwers, aannemers en leveranciers hebben hun eigen belangen en producten. Onafhankelijk advies is duurder maar je wordt wel wijzer.
- Bekijk of het gebouw en de individuele woningen geschikt zijn en blijven voor alle bewoners wat betreft toegankelijkheid en mogelijkheden van thuiszorg en voorzieningen.

Afsluiting

De dag werd afgesloten met de vraag wie volgend jaar de Woongroependag gaat organiseren. Zeer waarschijnlijk wordt dat woongemeenschap De Oude Nieuwe laan in Delft.

Art Touw, bewerking Peter Bakker
www.woongroependag.nl

Onderhoud een zaak van alle bewoners
En het bevordert het gemeenschapsgevoel

Lambert Koppers

Pionier van de beginjaren '70

Een van de eerste woongroepen in Nederland, beginjaren '70, was Heemshof in Noord-Holland en die groep bestaat nog steeds! De initiatiefnemer, Lambert Koppers, ging er al in 1973 met zijn gezin wonen. Op 16 december 2019 is hij er overleden. De bewoners en naaste familie hebben zijn kist voor het afscheid naar het nabij gelegen kasteel gereden. Familie, vrienden en buurtbewoners liepen er achteraan.

Heemshof was vroeger een boerderij. Lambert was getrouwd met Lia, dochter van boer en boerin Wentink. Lambert stelde zijn schoonouders voor de boerderij te verbouwen, te veranderen in een woongroep: 'dan kunnen we voor jullie blijven zorgen'. Zo is het gegaan. Eerst met vallen en opstaan: 'we moesten alles zelf bedenken, hadden geen enkel voorbeeld'. Een broer van Lambert, architect Hans

Koppers, maakte het ontwerp voor de verbouwing en veel familieleden kwamen helpen met de uitvoering.

Lambert en Lia hebben het altijd belangrijk gevonden dat de woongroep ook een sociale functie zou krijgen. Vanaf het begin is dat er geweest, de opvang van mensen die er tijdelijk kwamen wonen. Meestal met een verwijzing van het maatschappelijk werk of van de psychiatrie. Ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van woongroep Heemshof heeft Lambert een mooi boek laten schrijven Van groepstal naar woongroep. Over de geschiedenis van het pand tot en met de huidige bewoners.*)

In het prachtige boek WONEN in de 21-ste eeuw, Naar een Hedendaags Utopia, geschreven door Peter Camp, dat gaat over collectieve woonvormen in Nederland en België, wordt woonvereniging Heemshof genoemd als meergeneratie-boerderij.

HT

*) *Van groepstal naar woongroep is gratis verkrijgbaar (excl. verzendkosten), bij interesse e-mail naar mmko@xs4all.nl*

Boekbespreking

A History of Collective Living

Forms of Shared Housing

Gemeenschappelijk wonen lijkt op te leven. Na een jarenlange sluimer (met vragen als 'Woon jij nog steeds in die woongroep') is er een hernieuwde interesse. Sinds een paar jaar is er op de Universiteit in Delft op de faculteit bouwkunde een onderzoeksgroep 'Co-Lab Research' actief, in Madrid kunnen ontwerpers een Summer Course 'Ontwerpen van Cohousing' volgen en er verschijnen publicaties rond het onderwerp. En zo verscheen ook het in de titel genoemde boek.

Historisch overzicht

Hierin wordt een historisch overzicht gegeven van gemeenschappelijk wonen. Een overzicht dat begint met het project 'New harmony' in New Lanark, in groot Britannië, van de idealistische, of misschien beter, visionaire directeur van een vroeg

Omslag boek

industriële weverij, William Owen, uit 1825, en het 'Familistère' in Guise, in Noord-Frankrijk, opgezet door de al even visionaire kachelfabrikant Jean-Baptiste Godin, uit 1859 (gebaseerd op de ideeën van utopist Charles Fourier). Projecten bedoeld om de arbeiders betere woonomstandigheden en meer zeggenschap te bieden.

Deze voorbeelden worden gevolgd door vele andere, waarbij we een spoor door de geschiedenis trekken tot aan het heden. Zo komen voorbij: opvanghuizen voor mannen en vrouwen in Engeland en Duitsland. En de zogenaamde 'éénkeukenhuizen' in Skandinavië, Duitsland en Zwitserland, die bedoeld waren om het huishoudelijke arbeid voor vrouwen te verlichten zodat zij deel konden nemen aan het arbeidsproces. Emancipatie. Ook wordt aandacht besteed aan de wooncollectieven uit de begintijd van de Sovjet Unie. (Zoals het Narkomfin gebouw, zie de vorige GA) Voorbeelden van 'sociale condensers' die bedoeld waren om de emancipatie te bevorderen en om de nieuwe Sowjetburger te wennen aan het collectieve leven.

Verder zien we de tuinstadgedachte van Ebenezer Howard voorbij komen, en de gevolgen hiervan voor stedenbouwkundige ontwikkelingen, ook in het begin van de twintigste eeuw. In de tweede helft van de twintigste eeuw zien we voorbeelden uit Skandinavië, Duitsland en ook voorbeelden uit Nederland de revue passeren. Als eerste het project met de gemeenschappelijk 'hallen' in Overvecht, uit 1971. Maar ook latere projecten, zoals Centraal Wonen in Houtwijk, Den Haag, uit 1984, en het Centraal Wonen project in Tanthof, Delft, uit 1981. Bij deze projecten stond 'communicatie' op de voorgrond. De lijn loopt door naar recente voorbeelden, zoals bijvoorbeeld het indrukwekkende project 'Kalkbreite' in Zürich, Zwitserland, uit 2014.

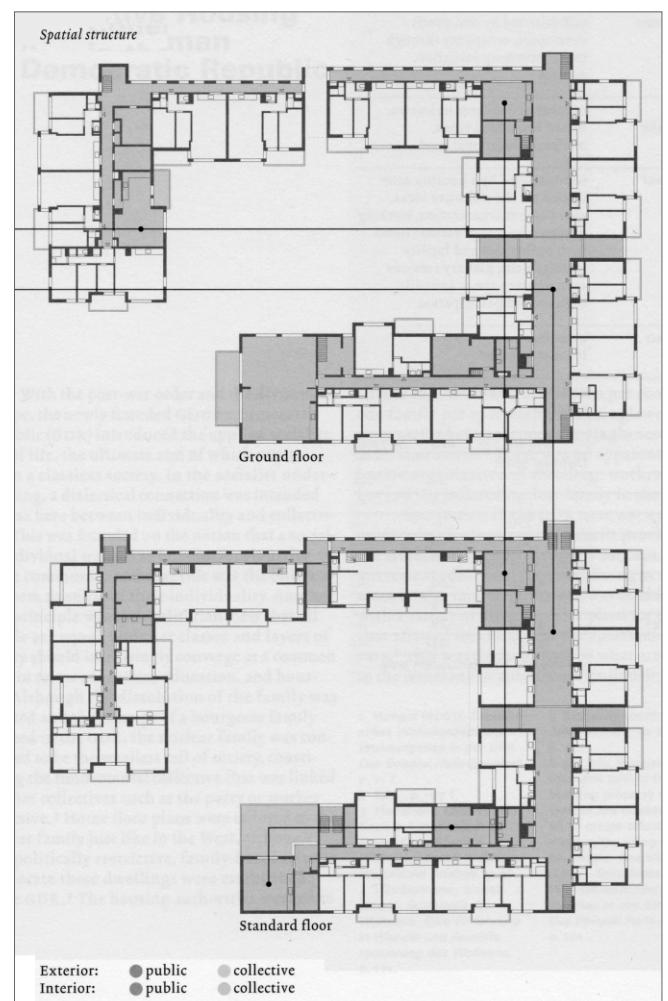
Verschillende invalshoeken

De opgevoerde projecten worden, door verschillende auteurs, bekeken vanuit verschillende gezichtspunten. Zo kunnen economische motieven centraal staan, politieke intenties of sociale doelstellingen. Deze invalshoeken worden door vele auteurs toegelicht, wat het boek interessant maakt en (althans inhoudelijk) veelkleurig en dik (320 pagina's).

De besproken projecten zijn allemaal op dezelfde manier in beeld gebracht, door middel van schematische tekeningen en steeds een aantal zwart-wit foto's. Zo worden er 32 projecten besproken en afgebeeld, maar het boek bevat namen en gegevens van veel meer projecten.

Een lezenswaardig (studie)boek!

FK

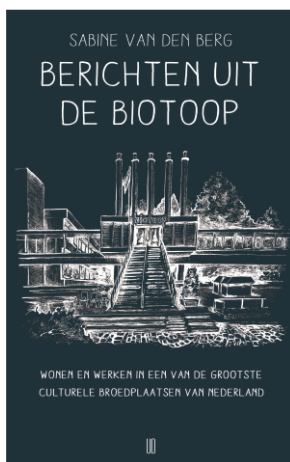
Schrijver Sabine van den Berg woont met haar gezin in de Biotoop.

Vorig jaar verscheen haar boek met mooie verhalen en tekeningen over deze woon-werk-gemeenschap met als titel Berichten uit de Biotoop - Wonen en Werken in één van de grootste culturele broedplaatsen van Nederland.

In haar proloog: Wij zijn anders schrijft zij 'Nog nooit leefden we samen met zoveel gelijkgestemden, want ook de anderen hier kiezen voor het kunstenaarsbestaan'.

Sabine van den Berg doceert proza aan de schrijversvakschool in Groningen.

Hiernaast één van haar verhalen en tekeningen, dd. oktober 2016.

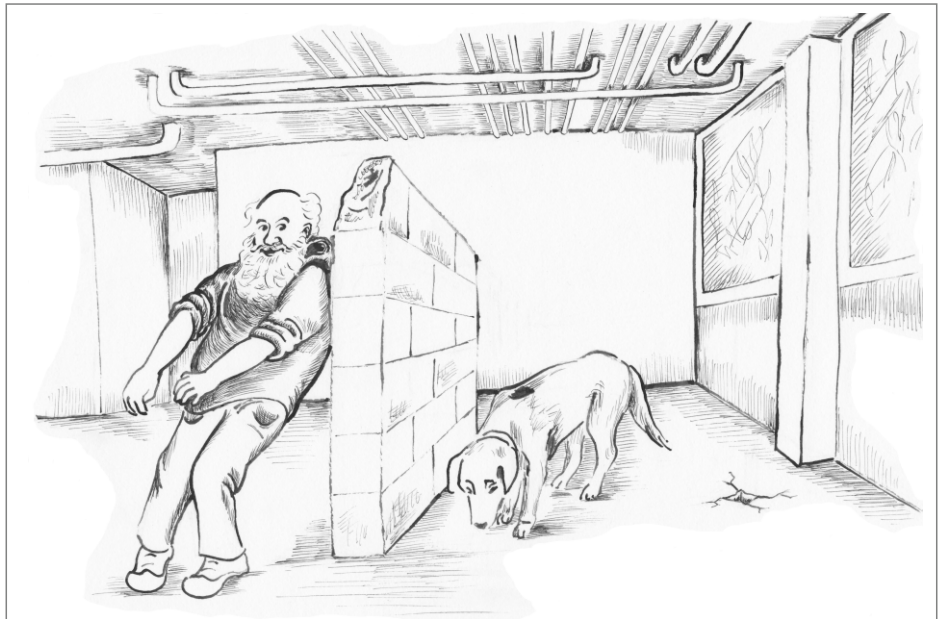

www.sabinevandenbergh.com

Berichten uit de Biotoop

Een culturele broedplaats

Verscholen achter een singel van bomen en struiken ligt de Biotoop in Haren. In dit voormalige biologisch centrum van de universiteit van Groningen wonen en werken kunstenaars, ambachtslieden, ontwerpers en culturele vernieuwers in een inspirerende groene omgeving. Ook zijn er zalen beschikbaar voor evenementen en is er een filmzaal. Er wonen ruim 300 mensen in deze woon-werk-gemeenschap en het is daarmee een dorp in een dorp.

Mammoethart

Op de dag dat ik voor het eerst alleen onze nieuwe woonruimte bezoek, maak ik kennis met Cor. Ik heb net de sleutel gekregen en kijk rond wat er moet gebeuren. Toen het Biologisch Centrum nog werd bevolkt door studenten bevond zich hier een fotografie-afdeling met donkere kamers. Onze voorganger heeft de meeste muren al weggebroken en ook de lichtsluis is verdwenen. Er staat nog wel een halve muur midden in onze 'woonkamer'.

Opeens zwaait de deur open en marcheert er een kerstman naar binnen. Een oude hond sloft achter hem aan. 'Moi, ik ben Cor.' Zijn stem klinkt onverschrokken. Hij steekt zijn hand uit. 'Kom jij hier wonen?'

'Ja,' zeg ik en schud zijn knuist.

Cor wijst naar de halve muur. 'Die moet dan zeker weg?'

Ik knik en voor ik goed en wel beseft wat er gebeurt, loopt Cor naar de muur, draait zijn schouder in en ramt er met zijn volle gewicht tegenaan. De muur wankelt.

'Je hond!' roep ik. Vlak voordat de muur met een enorme dreun uiteenvalt in grote brokken steen, sleurt Cor de hond opzij. Hij klopt het dier op de flank en zegt: 'Dat beest heeft niks in de gaten, ze is stokdoof.'

Cor blijkt het hoofd van de technische dienst in de Biotoop te zijn. In de weken na onze kennismaking raadpleeg ik hem geregeld voor ik iets verander aan de elektrische bedrading of aan een van de vele leidingen in ons nieuwe onderkomen.

Terwijl we druk bezig zijn met ons nieuwe huis wordt er via Facebook een keuken aangeboden. Gratis af te halen in Haren. Mijn zoon ziet het bericht als eerste en wijst me er op. Enthousiast wil ik de foto even later aan mijn man laten zien, maar helaas: de keuken is al weg.

De volgende dag kom ik Cor tegen. 'Hé, ik heb iets moois voor je,' zegt hij. Hij pakt zijn mobieltje en tovert de oproep voor de gratis keuken tevoorschijn. 'Kijk eens, heb ik voor jou op de kop getikt. Die kun jij goed gebruiken.'

Nu, een jaar later, bezoek ik Cor weleens in zijn huisje, niet ver bij ons vandaan. Hij woont in het voormalige entreegebouwtje van de Hortus, die officieel ook tot het Biologisch Centrum behoorde. De Hortus grenst aan ons terrein en is net als de Biotoop nog altijd eigendom van de Rijksuniversiteit Groningen. Het huisje van Cor stelde vroeger een pagode

voor, als verwijzing naar de Chinese tuin van de Hortus, maar het was zo verrot dat Cor vrijwel alles heeft vervangen. Alleen de vorm van het dak heeft nog de Chinese bouwstijl. Het lukt me nooit om met lege handen bij Cor te vertrekken, hij heeft altijd wel iets voor me liggen: een cadeaubon voor vegetarische producten bij de supermarkt, snijbonen en appels uit zijn moestuin, een lampje voor aan mijn laptop, extra planken voor onze boekenkast of een rol behang om op te tekenen. Dit keer ga ik naar huis met een tas vol houten klerhangers.

Pasgeleden hoorde ik een van zijn collega's van de technische dienst over Cor praten. 'In het begin schrik je weleens van hem,' zei hij, 'maar als je hem eenmaal kent, ontdek je dat hij een mammoethart heeft. En zelfs zó'n hart is niet groot genoeg voor hem.'

Gehoord • Gezien • Gelezen

De Kaskantine in Amsterdam

Onder de noemer Kaskantine werkt een groepje koks, tuinders, bouwers en vrije geesten in Amsterdam aan het realiseren van (tijdelijke) paradijsjes op tijdelijk leegstaande kavels in de stad om zelf-voorzienend samenleven mogelijk te maken.

In verplaatsbare, zelfvoorzienende units, verbouwde kassen en containers en met technieken die in groepsver-

band kunnen worden gebouwd en onderhouden. Er wordt ook geëxperimenteerd met het opwekken van elektriciteit en basisvoorzieningen.

Tuin-café en maaltijden

In twee kassen aan de Vlaardingenvlaan worden groenten en kruiden gekweekt, er is een tuin-café en er worden maaltijden geserveerd.

meer informatie: www.kascantine.nl
(bron: ZOZ 155)

Terrein Kaskantine in Amsterdam

Gehoord • Gezien • Gelezen

De Duitse GLS-bank - sociaal en ecologisch

In Gewoon Anders hadden wij het al eerder over de GLS-bank. Onder de rubriek Gehoord, Gezien, Gelezen schreven wij over de bijdrage aan Ecodorp Boekel in Noord Brabant: Die bank leent het grootste deel van de benodigde 7.2 miljoen euro! In de *Anders Wonen Anders Leven* nieuwsbrief van Omslag staat meer over deze gulle bank:

Antroposofische achtergrond

De Duitse Gemeinschaftsbank für Leien und Schenken werd in 1974 opgericht vanuit een antroposofische achtergrond. Het was de eerste sociale en ecologische bank in Duitsland die met zijn geld niet

speculeert op de internationale financiële markten maar onder zeer gunstige voorwaarden kredieten verstrekt aan duurzame ondernemers die sociaal, ecologisch en economisch zinvolle projecten willen creëren.

'Huisbankier' van wooncollectieven

De GLS-bank is de 'huisbankier' van wooncollectieven die zijn aangesloten bij het Mietschauser Syndikat, een Duits initiatief dat al ruim 20 jaar opereert als netwerk van groepen die collectief een woongebouw kopen en als individu hun woon- en/of werkruimte huren. Het collectief blijft eigenaar. De aanpak is gebaseerd op collectieve aankoop en financiering, solidaire medefinanciering, zelforganisatie, zelfbeheer en het oprichten van een coöperatie door leden-bewoners (die allen mede-eigenaar zijn) voor het organiseren van onderhoud, besluitvorming enz.

(bron: nieuwsbrief AWAL van Omslag)

50 jaar Hobbitstee

De 50-jarige Hobbitstee is de langst bestaande 'alternatieve' leefgemeenschap. Marta Resink van Omslag bezocht de reünie van (oud)bewoners.

Het was een bijzonder weerzien met Hobbits uit zo'n beetje alle periodes van de roemruchte leefgemeenschap. Het begon in 1969 toen de Leidse student Otto Munters een oud boerderijtje kocht met een hectare grond aan de rand van de hei in het Drentse Wasperveen voor 30.000.- gulden. Het was een vrij impulsieve daad want hij had nog geen concrete plannen met de door de gemeente onbewoonbaar verklaarde woning. Dus betrok aanvankelijk een groep vrienden de boerderij, die al snel onverklaarbaar werd bewoond. En er kwam een plan: een plek creëren om te bouwen aan een nieuwe wereld. "Maar daarvoor zijn ook 'nieuwe' mensen nodig" verhaalt Otto. Inspiratie werd toen vooral gehaald uit India, bij spiritueel leider 'Bhagwan'.

De Hobbitstee is nooit iemands privé bezit geweest

Kijkje in De Hobbitstee - Wasperveen

Op de vraag naar het geheim van 50 jaar Hobbitstee kwam vrijwel unaniem als antwoord: 'De Hobbitstee is nooit iemands privé bezit geweest'. Nog steeds zijn grond en gebouwen eigendom van stichting De Nieuwe Wereld. Bewoners (11 volwassenen, 9 kinderen) betalen huur, dragen bij aan de collectieve voorzieningen en zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het onderhoud.

meer informatie: www.dehobbitstee.org
(bron: Z0Z 154)

HT

Logeernetwerk

Voor leden Vereniging
Gemeenschappelijk Wonen

De logeermogelijkheden zijn bedoeld voor inwoners van woongemeenschappen. Willekeurige lezers van dit blad die een goedkoop vakantie adres zoeken moeten we helaas teleurstellen.

Onderstaande woongemeenschappen bieden de mogelijkheid tot logeren. **Verdere informatie** over voorwaarden, kosten, zelf mee te brengen e.d. is te vinden op de website: [www.gemeenschappelijkwonen.nl / logeernetwerk](http://www.gemeenschappelijkwonen.nl/logeernetwerk).

- **CW Woonvorm van de toekomst**
Amersfoort
- **De Groene gemeenschap**
Amsterdam
- **CW Katerstraat**
Den Haag
- **CW Houtwijk**
Den Haag
- **CW Drielandenhuis**
Haarlem
- **CW Romolenpolder**
Haarlem
- **CW De Hilversumse Meent**
Hilversum
- **CW Circa**
Leeuwarden
- **CW Kastanjehof**
Nijmegen
- **CW Banier**
Rotterdam
- **CW Zevenkamp**
Rotterdam
- **CW Westervoort**
Westervoort
- **CW Zwolle**
Zwolle

Logeernetwerk Gemeenschappelijk Wonen

Vereniging Gemeenschappelijk Wonen

Postbus 19163, 3501 DD Utrecht
Telefoon: 06-13015869
Bank: NL69 INGB 0002015796
Internet: www.gemeenschappelijkwonen.nl
Mail: info@gemeenschappelijkwonen.nl

Lidmaatschap en abonnement Gewoon Anders

- Contributie voor woongemeenschappen van minder dan 25 huishoudens: € 4,00 per huishouden
- Voor woongemeenschappen van 25 of meer huishoudens: € 37,50 + € 2,50 per huishouden
In beide gevallen is dit inclusief 1 abonnement op Gewoon Anders
Extra abonnementen à € 5,00 per stuk
- Woongemeenschappen in oprichting: € 25,00 (onafhankelijk van aantal huishoudens)
Inclusief 1 abonnement op Gewoon Anders
Extra abonnementen à € 5,00 per stuk
- Donateurschap: € 15,00
Inclusief 1 abonnement op Gewoon Anders
Losse abonnementen: € 15,00 (opzeggen voor 1 oktober)

Bestuur

Peter Bakker (voorzitter)
Marcel Leentvaar (secretaris)
Gerard Franse (penningmeester)
Bram Arnold (gewoon lid)

Bureau

Tienta Verlegh

Algemene informatie

Kijk op www.gemeenschappelijkwonen.nl voor:

- Adressen aangesloten woongemeenschappen
- Consulenten
- Verwante (ook buitenlandse) organisaties
- De digitale 'Gewoon Anders'
- Het logeernetwerk
- Studiemateriaal en allerlei actuele informatie over gemeenschappelijk wonen

En ook voor informatie over:

- Adressen van andere woongemeenschappen
- Uitgebreide informatie voor initiatiefgroepen en bestaande woongemeenschappen

Prikbord

Voor woongemeenschappen die nieuwe bewoners zoeken en voor mensen die op zoek zijn naar een woon-gemeenschap is er de gratis site: www.woongroep.net

Forum

www.gemeenschappelijkwonen.nl/forum

Twitter accounts

@centraalwonen
@CohousingNL
@GemWonenDag

Logica brengt je
van A naar B
Verbeelding brengt je
overal